

Hungarológiai Értesítő

**A Nemzetközi Magyar Filológiai Társaság Folyóirata
1984. VI. évfolyam 3—4. szám**

Felelős szerkesztő: Jankovics József

Hungarológiai Értesítő
A Nemzetközi Magyar Filológiai Társaság Folyóirata
1984. VI. évfolyam 3–4. szám

Szerkesztőbizottság
Ilia Mihály
Kósa László
Szépe György

Felelős szerkesztő: Jankovics József
A szerkesztésben részt vesznek:
A. Molnár Ildikó, Nyerges Judit
Szerkesztőség: Budapest, Országház u. 30. I. em. 41. 1014
Telefon: 759–011, 126-os mellék
Postacím: Budapest, Pf. 34. H–1250

Az ismertetésre szánt kiadványokat szerkesztőségünk címén
Jankovics József nevére kérjük megküldeni.

Tartalom

Könyvismertetések

Magyar irodalomtörténet, 1982	7
Magyar zenetörténet, 1982	193
Magyar néprajz, 1982	209

A hungarológia hírei

A Társaság szervezeti élete

A Nemzetközi Magyar Filológiai Társaság vezetőségi ülése	281
--	-----

Tudományos ülések, konferenciák

József Attila-emlékülés	285
Tótfalusi Kis Miklós amszterdami bibliája kiadásának 300. évfordulója	287
Emlékülés Kosztolányi Dezső születésének 100. évfordulóján	290
III. Magyar–amerikai összehasonlító irodalomtudományi konferencia	292
A magyar könyvtárosok II. tudományos találkozója	296

Műhelyek

Kulturális és történelmi emlékeink feltárása, nyilvántartása és kiadása	299
A magyar nyelv akadémiai nagyszótára	303

Kiadványok

Romániai magyar képzőművészeti kiadványok, 1982	309
---	-----

A Nemzetközi Magyar Filológiai Társaság vezetőségének és tagjainak névsora és címe	311
--	-----

Névmutató	365
-----------	-----

Baranyai Decsi János magyar históriája (1592–1598).

Fordította és a bevezetőt írta: Kulcsár Péter. A jegyzeteket összeállította: Bellus Ibo-ly. Helikon Könyvkiadó, Budapest, 1982. 414 l. (Bibliotheca Historica)

A Tolna megyei Decsen született Csimor János Tolnán, Debrecenben és Kolozvárt tanult, majd 1587-től a wittenbergi egyetemre iratkozott be. Innen a strassbourgi akadémiára ment át, majd felkeresett néhány más európai kulturális központot. Hazatértevel 1593-ban a marosvásárhelyi református iskolában lett rektor. Itt halt meg 1601-ben.

A magyarországi későhumanizmus egyik legsokoldalúbb, s legtermékenyebb egyénisége volt. Ismerünk filozófiai, jogi munkáját, magyarra fordította Sallustius két történeti művét, szólás és közmondásgyűjteményt állított össze, fejedelmét nagyszabású beszédben buzdította a török elleni harcra. Tervezte a magyar történelem megírását, de csak az 1592–1598 közti időkkel készült el. Csaknem valamennyi munkája megjelent nyomtatásban, többnek készült el magyar fordítása: most históriájának is.

Kulcsár Péter fordítása megnyugtató helyességű latin szöveg nélkül készült a két hibás latin szöveg (Kovachich Márton György /1798/ és Toldy Ferenc /1866/ kiadása) összehasonlításával. Ennek ellenére a fordítás munkája hasznára is lehet a majdan – talán éppen a fordító által – készítendő kritikai kiadásnak is: egyes szöveghelyek eredeti nyelven történő tisztázása nélkül nem sikerülhetett volna jól a fordítás sem.

A bevezetőt író Kulcsár Péter Baranyai Decsi életrajzának bemutatása mellett kitér történeti munkájának genezisére, a mű forrásértékeinek jellemzésére, s két fennmaradt kéziratának történetére. A „valótlant sosem mondó” Baranyai Decsi bizonyíthatóan 1593-tól foglalkozott a história megírásának gondolatával: gyűjtötte az adatokat, beszélgetett az események résztvevőivel, s módszertanilag is készült: 1595-ben lefordította Sallustius két munkáját, előszavában megadva a magyar későhumanizmus fordítás-programját (melyet majd csak Bethlen Gábor historikusa, Háportoni Forró Pál követett Curtius Nagy Sándor históriájával). Magyar történetét azonban latinul írta meg, már amennyit megírt belőle; a 10. decast és a 11. töredéket. Történeti munkájának nagy a forrásértéke, tévedései abból fakadnak, hogy adatait viszonylag későn kezdte el összefoglalni, s az elbeszélők emlékezete sem a legbiztosabb forrás.

Kulcsár Péter csak mutatóban tér ki a mű írott forrásainak feltárására, azok bemutatására. A teljes munka elvégzése nem is lehetett ennek a kiadásnak a feladata. Mint ahogy az sem, hogy valamennyi előkerült kéziratot összevesse. Meg kell azonban jegyeznünk, hogy a Berlász Jenő felfedezte zágrábi kézirat vizsgálata nagy segítség lett volna a mű keletkezéstörténetének megvilágításához.

Az előszó kapcsán még egy kérdés vetődik fel: mikor készül megnyugtató magyar történeti kronológia? Nem lehetnek ugyanis nyomdahibák azok a néhány napos eltérések, amelyek a Kulcsár Péter szövegében olvasható dátumok és a Benda Kálmán szerkesztette kronológia között vannak.

A kötethez Bellus Ibo-ly írt jegyzeteket, szakszerűeket, annyit, amennyit ez a kiadás megkíván.

A magyar történelem- és művelődéstörténetírás szakembereinek és persze az érdeklődő olvasónak is nagy hasznára válik a végre magyar nyelven is megszólaló Baranyai Decsi János, aki talán maga akarta anyanyelvére átültetni latin munkáját.

Monok István

„Baráti emlékül – Jókai Mór”. *Jókai Mór összes fényképe. [Ikonográfia].*

Összeállította és az előszót írta: E. Csorba Csilla. Népművelési Propaganda Iroda, Budapest, 1981. 261 l. (Fototéka)

Tengernyi Jókai-kép készült és azok – elsősorban ajándékozás útján – számtalan helyre szóródtak szét. A magyar irodalomban ebben a mértékben meg nem ismétlődő jelenség – mert a századvég fölmagasztosító közhangulatára válasz – az, ahogyan Jókai ismeretlen híveinek tömegét ajándékozta meg fényképével. Ezek a képek (számos felvétel szolgált e másolatok alapjául) akkor töltötték be leginkább hivatásukat, ha az írot nem emberként, hanem „írófejedelem”-voltában ábrázolták. Az első ajándékként, ismeretlenek számára tucatszám küldött portré Veress Ferenc kolozsvári műtermében készült, amelyen az író először visel parókát. Így azután önmagának is idegen lehetett a képen ... A legtöbb másolat bizonyára az 1887-es, Strelisky-féle, ún. „díszmagyaros” felvételek egyikéből készült, ahol az öltözék legalább annyi érdekes látnivalót kínál, mint a kesztyűtől fedetlenül hagyott jobbkez s a finoman retusált arc. A reprezentatív arcmások legsikerültebbjei talán az Ellinger-félék (1882-ből és 1893-ból).

Szeretjük Jókait, de ahogy nyelve korunkban egyre idegenebbé válik (s nem régisége folytán, hiszen Kölcsey prózáját ma is könnyen olvassuk), mind kézenfekvőbb őt egy pompakedvelő kor díszletei között járó, időnként bizony az uralkodó környezetében hajlongó öreg komédiásnak látni.

Csorba Csilla gondos munkája teremtett lehető rendet az író alakja körül történelmi, szakirodalmi, sajtótörténeti és – nem utolsó sorban – imponáló fotótörténeti ismeretek (l. pl. a Koller és Borsos, illetve Borsos és Varságh műtermek kérdéskörének tisztázását a 13. sz. kép kapcsán) által segítve ki a nagy írot zavaros képzeink közül.

Minden ikonográfusi munka legszebb célja teljesül: árnyaltabb, sokoldalúbb kapcsolatba kerülhetünk általa az ábrázolttal. Látjuk Jókait ifjú politikusként, érett férfiként Laborfalvi Rózával, ünnepelt közéleti személyiségként, de még a hortobágyi csikósokkal mulatván is. Különösen vonzóak azok a képek, amelyek az írot saját környezetében – a Bajza utcai lakásban, illetve ugyanott, a Feszty-műteremben, a svábhgyi kertben, illetve az Erzsébet körúti szalonban – mutatják. A legtöbbet életének utolsó fényképfelvételeiről, a nizzaiakról olvashatjuk le. Fodrok, keblek, kalapok, napernyők, láncok és szőrmék vonják el a figyelmet az aggastyánna vénült, esett öregről. A második feleség nagy-nagy, s bizonyára igen zajos családjá.

Ez a könyv, amely – mind előszavával, mind pedig adataival – egyszerre fontos fotótörténeti és irodalomtörténeti munka, a Fototéka sorozatnak a további kötetek számára is mértékadó, jeles darabja. Ezért is sajnálatos, hogy a javarészt kitűnő mi-